

Összegzés

A szakirodalomból megállapítható, hogy a házasságon belüli, ill. az élettársi, intim kapcsolaton belüli ölési cselekmények túlnyomó többsége nem indulati jellegű, hanem az élet kioltását megelőző, hosszú bántalmazási folyamat egyenes következménye. Az áldozati szerep dinamikus, a folyamatban a sértetti-elkövetői szerepek felcserélődhetnek.

A családon belüli erőszaknak nem csupán a házastárs, hanem a gyermek felé irányuló formái is sajnálatosan gyakoriak világszerte. Az elkövetők a család felnőtt tagjai, esetleg az áldozat testvérei.

A családon belüli erőszak kezelésében felvetődik a magánszféra tiszteletben tartása és az erőteljes beavatkozás elkerülhetetlensége között feszülő ellentét. Az egyensúly nagyon kényes, megtalálni nem könnyű. Minden esetben máshol húzódik ez a határ, ezért is rendkívül nehéz a helyzet. Nincs általános gyógyszer: minden esetet külön kell szemlélünk.

A családon belüli erőszak az erőszak egy speciális súlyosabb változata, mely mint ilyen, reakciót követel. Nálunk a családon belüli erőszak, mint bűncselekményi kategória nem létezik. Azt, hogy az erőszak a családi közegben történt, legfeljebb súlyosító (vagy enyhítő) körülményként értékeli a bíróság a büntetés kiszabásakor, a gyermekek elleni bűncselekmények esetében pedig minősítő körülmény, ha hozzátartozó az elkövető. Kétségtelen azonban, hogy a személy elleni bűncselekmények speciális formájáról van szó, amit ennek megfelelően kell súlyozni a büntetés kiszabásánál.

A jelenség körültekintő szabályozása, átgondolása már csak azért sem maradhat el, mert a családon belüli erőszak hatékony megelőzésére és kezelésére irányuló jogszabályok alkotására Magyarország nemzetközi kötelezettséget vállalt.

E nemzetközi kötelezettségvállalásnak a jogalkotás csak egy része. Ezt kell kiegészítenie a szakemberek képzésének, a felvilágosító tevékenységnek, melyek a törvény keretein kívül esnek.

A jogrendszer átalakításával kapcsolatban a két legsürgetőbb feladat egyfelől olyan jogi megoldás kidolgozása, amellyel a bántalmazott sértett testi épsége és élete a leghatékonyabban védelmezhető, mégpedig olyan bírói rendelkezéssel, amely azonnali hatállyal megtiltja a bántalmazónak a magatartása folytatását, szükség esetén úgy is, hogy a saját otthonából vagy akár egy adott településről kitiltja az illetőt. A változtatás másik lényegi része a büntetőjogi és szabálysértési szankciórendszer átalakítása úgy, hogy a feleségbántalmazással szemben hatékony büntetés, illetve intézkedés legyen foganatosítható.

Rendkívül sürgető a családon belüli erőszakkal összefüggő területeken dolgozó szakemberek képzésének biztosítása. A jogalkalmazókat, rendőröket, szabálysértési előadókat, pedagógusokat, szociális munkásokat haladéktalanul fel kell világosítani a családon belüli erőszak jellemzőiről, hatásairól, veszélyeiről, és az egyes szakmák képviselőivel együtt ki kell dolgozni az áldozatok támogatásának és segítésének lehetséges módjait.

Nincs olyan ember, aki ne tehetne a családon belüli erőszak ellen. Fontos, hogy egyre többen legyenek, akik elutasítják, megvetik az "asszonyverést". Talán eljutunk odáig, hogy e súlyos bűncselekmények áldozatainak nem kell úgy érezniük, hogy egyedül vannak egy egész világgal szemben. A világ ugyanis megváltozhat, s többségbe kerülhetnek azok, akik az áldozattal és nem a bűnelkövetővel vállalnak szolidaritást.

A rendőrség szerepéről már szoltunk, de nem árt megismételni, hogy a családon belüli bántalmazást elszenvedő állampolgároknak joguk van a védelemre és a biztonságra, s mindennek biztosítása a rendőrség feladatai közé tartozik. Természetesen szükséges a folyamatos kapcsolattartás, más szervekkel, állami, önkormányzati és önkéntes segítő szervezetekkel.

Hosszú távon elengedhetetlen a rendőrök képzése a családon belüli erőszak természetrajza, okai, megnyilvánulási formái témakörben. A képzést részben intenzív tréningeken, részben a rendőröket képző szakiskolák és főiskolák tananyagába való beépítéssel lehetne megvalósítani.

Szintén elengedhetetlen a bírák, ügyészek és ügyvédek ismeretanyagának bővítése. A joggyakorlatban igen fontos lenne, hogy a jelenleginél szélesebb körben nyíljon lehetőség az ideiglenes gyermekelhelyezésre azon esetekben, ahol a kiskorút veszélyeztető magatartás a jogerős ítélet előtt bizonyítható vagy valószínűsíthető. A bántalmazás megállapítása, illetve a gyermek "elrejtésének" veszélye esetére helyes lenne a felügyelet melletti kapcsolattartás bevezetésének lehetősége. Szükséges lenne a bántalmazott családtagok kizárólagos lakáshasználati jogának ideiglenes intézkedéssel történő elrendelése akkor, ha a rendszeres bántalmazás ténye már az eljárás korai szakaszában valószínűsíthető. A lakáshasználattal kapcsolatos ügydöntő határozat meghozatalakor is a jelenleginél nagyobb súllyal kellene figyelembe venni a tényállásban szereplő magatartást, szem előtt tartva azt a tényt, hogy a bántalmazóval közös lakáshasználat a családtagok számára életveszélyes lehet.

Igen fontos lenne a büntetések és intézkedések olyan szemléletű alkalmazása, amely a bűnisméltés elkerülését és a sértett védelmét helyezi előtérbe. A pártfogó felügyelők szerepének kiteljesítése ennek egyik alapvető eleme lehetne. Helyes lenne, ha a bíró olyan pártfogói szabályokat határozna meg, amelyek a családon belüli erőszak természetét figyelembe véve hatékonyan akadályoznák meg a bűnisméltést és szolgálnák a sértettek védelmét. Például: az elítélt köteles tartózkodni a családjá bántalmazásától és zaklatásától - amit a pártfogó a sértettekkel való folyamatos kapcsolattartás révén ellenőrizhetne

Hangsúlyozni kell az ügyvédek szerepét. A bántalmazott asszonyok és gyermekek többsége teljesen jogfosztott, s részben azért sem képes jogainak érvényesítésére, mert nincs pénze ügyvédre. Számos országban az ügyvédek erkölcsi és szakmai kötelességüknek érzik, hogy alkalmasszerűen ingyenesen vagy minimális munkadíjért adjanak segítséget az arra rászorulóknak.

Feltétlenül szükséges lenne a bűnmegelőzés fogalmának olyan tartalmú értelmezése, amely a családon belüli erőszakot is "bűnnek", bűncselekménynek tekinti, s az annak megelőzésére irányuló stratégiákat a bűnmegelőzési tevékenység szerves részeként fogja fel.

Külföldi tapasztalatok igazolják, hogy a média sokat tehet a családon belüli erőszak ellen. Ennek legfontosabb eszköze a téma folyamatos, rendszeres és reális bemutatása.

Nem hangsúlyozható eléggé az iskolai, sőt az ennél is korábbi nevelés szerepe. Ennek részévé kell tenni az erőszak elutasítását és, ezzel összefüggésben, a konfliktusok békés eszközökkel történő feloldásának tanítását. Ehhez hozzá kell járulnia az emberek egyenlő méltóságát s ezen belül a nemek egyenjogúságát alapul vevő szemléletnek.

Az egészségügyi szakembereknek is tisztában kell lenniük a nők elleni erőszak sajnálatos gyakoriságával, s azzal, hogy az érintett asszonyok szakszerű orvosi ellátáson kívül bizalmas légkört és megértést igényelnek. A terhesség alatti bántalmazásokra felfigyelő egyes külföldi szakmai szervezetek ma már azt ajánlják, hogy a terhes gondozás során az orvos akkor is teremtsen lehetőséget az állapotos asszonnyal történő négy szemközti beszélgetésre, ha a leendő apa ragaszkodik ahhoz, hogy ő is végig jelen lehessen a nagy eseményt előkészítő találkozásokon.

Nem ritkán fordult elő olyan eset, hogy miközben a szakemberek örömmel fogadták a férj állandó jelenlétét, utólag kiderült: az őszinte érdeklődésnek tűnő magatartás nem volt más, mint annak ellenőrzése, hogy az asszony nem ad-e számot az otthon történetekről.

A szociális munkások és a gyermekvédelemben dolgozók szinte nap mint nap találkoznak a családon belüli erőszak áldozataival. Nagyon fontos, és nem lehet elégszer ismételni, hogy elsődleges szempontnak a kliens testi épségének és életének védelmét kell tekinteni, a bántalmazásról szóló beszámolókat pedig nem szabad megkérdőjelezni vagy bagatellizálni s olyan légkört kell teremteni, hogy a kliens bizalma erősödjön a szakember iránt.

A megelőzésben nagyon fontos a pszichológiai kultúra fejlesztése; tanácsadó és segítő szolgálatok létrehozása; a családi életre nevelés során a kapcsolati kultúra erősítése. A korai felismerésben segítséget nyújthatnak a védőnők, a pedagógusok és a házi orvosok.

A legfontosabb azonban a megfelelő szakemberekből álló team, és a krízis elhárítására kialakított forgatókönyv létrehozása.

Végül megszólal egy asszony, aki hosszú és keserves évek után újra nyugalomban él.

"Először el sem hittem, hogy vége a rettegésnek, a borzalomnak. Közel egy évig bujkáltunk, menekültünk az édesanyámmal és a kisfiammal. A férjem ellen folyt a büntetőeljárás, de nem tudott olyat tenni ellenünk, amiért őrizetbe vették volna. Eltörte a csigolyáimat, meztelenül kiállított az ablakba, késsel megsértette a nyakamat, összetörte az anyukám lakását. Szabadlábban védekezett és csak egy rablás elkövetése után került rács mögé. Tekintettel arra, hogy külföldi állampolgár, elrendelték kiutasítását az országból. Néhány napig fel sem tudtam fogni, hogy szabadok vagyunk. Élvezem, hogy süt a nap, gyönyörűnek látom a várost. Gyermekemmel sokat sétálunk, nevetünk, játszunk. Találtam egy jó állást, a jövőre vonatkozóan komoly terveim vannak. Bármilyen történik is, én jogász leszek! Szóval jogász szeretnék lenni és olyan nők ügyeire specializálódni, akik hasonló helyzetben vannak, mint egykor mi. Be akarom bizonyítani, hogy nekik is vannak jogaik! Hiszem: ha a meggyötört, megalázott, rendszeresen bántalmazott nők összefognának, akár a hegyeket is meg tudnánk mozgatni. Mi ugyanis nem gyenge és elesett, hanem erős és kitartó emberek vagyunk. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az az egyszerű, de számunkra nagyon fontos tény: ÉLÜNK!"

Ezen gondolatokkal fordulunk minden érintetthez, erőt adva a bántalmazott nőknek és hozzátartozóiknak a rettegés nélküli, új élethez.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a családon belüli erőszak jellemzően a nők ellen irányul. A probléma azonban mindemellett több pólusú: egyrészt a kontaktuszavarok miatt kölcsönös provokációkon érlelődik, illetve előfordul, hogy a nő a férfi ellen, vagy a gyermek a szülővel szemben intéz ellentámadást. Utóbbiak velejárója az is, hogy mivel gyengébb fizikai erejük miatt a "küzdelem" nem lehet egyenrangú, általában olyan eszközt használnak, amely életveszély okozására is alkalmas, vagy halálos kimenetelű tragédiát idéz elő. Ajánlott megoldás: a családi harmónia megteremtése, vagy a már megbomlott belső egyensúly helyreállítása.

Ajánlás az önkormányzatok részére

- Meg kell határozniuk és jóváhagyniuk a családon belüli erőszak fogalmát és ennek megfelelően kialakítani a konkrét elképzeléseket és a legmegfelelőbb gyakorlatra vonatkozó irányelveket az otthoni erőszak megfékezése érdekében;
- A szociális szolgáltatásokat igénybevevő személyektől gyűjtött adatok alapján meg kell teremteniük az objektív monitorozás és védelem feltételeit, és különös figyelmet fordítani az ilyen szolgáltatásokat igénybevevő nők szempontjaira;
- Biztosítsák, hogy az erőszakos cselekmények áldozatául esett nők számára létrehozott szolgáltatások központi, és nem marginális elemei legyenek a helyi hatóságok politikájának;
- Törjék meg a kérdést körülvevő csendet, oldják fel a tabutémát és teremtsenek bizalmas légkört, amelyben a nők kifejezhetik félelmüket és szembesülhetnek támadóikkal;
- Támogassanak kampányokat annak érdekében, hogy felhívják a figyelmet a nők által elszenvedett fizikai és szexuális erőszak problémájára;
- Biztosítsák a családon belüli erőszak áldozatainak megfelelő védelmét a büntető és polgári jog alkalmazásával..

Felhasznált irodalom

BMK Füzetek

1. szám 2003. április

Bűnmegelőzési ajánlások
önkormányzatoknak

Országos Bűnmegelőzési
Központ, 2003.

"Miért marad?"

NANE Egyesület, 1999.

Morvai Krisztina:

Terror a családban
Kossuth Kiadó, 1998.